

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ ЄДИНОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ ОБДАРОВАНОЇ МОЛОДІ ПІСЛЯ ОБ'ЄДНАННЯ НІМЕЧЧИНИ

Статтю присвячено вивченню особливостей побудови єдиної системи освіти в об'єднаній Німеччині, зокрема виявлено та проаналізовано труднощі уніфікації позитивних здобутків у галузі навчання обдарованої молоді обох держав – НДР і ФРН.

Ключові слова: освітня політика, освітні пріоритети, уніфікація, діагностика обдарованості, європейська культурна інтеграція.

Статья посвящена изучению особенностей создания единой системы образования в объединённой Германии, кроме того, установлены и проанализированы трудности унификации положительных достижений в области обучения одарённой молодёжи обоих государств – ГДР и ФРГ.

Ключевые слова: образовательная политика, образовательные приоритеты, унификация, диагностика одарённости, европейская культурная интеграция.

The article is devoted the study of particulars of a single education system's creation in united Germany, besides, the unification's difficulties of positive achievements in area of teaching of talented youth of both states – GDR and GFR – were set and analyzed.

Keywords: educational policy, educational priorities, unification, diagnostics of gift, European cultural integration.

Постановка проблеми. Одним із перспективних напрямів збагачення сучасної вітчизняної теорії і практики організації навчання обдарованої молоді є вивчення і творче використання зарубіжного досвіду в зазначеній галузі в аспекті демократизації та гуманізації суспільного життя в цілому. У цьому плані значний інтерес для України становить Німеччина, де система багатofакторної підтримки обдарованої молоді має багаті традиції, а також спільні з Україною риси. Це стосується, насамперед, схожих освітніх пріоритетів НДР та колишніх радянських країн. Варто також зазначити, що на початку 90-х рр. українська та німецька держави стояли на шляху побудови освітньої системи у період загальноєвропейської культурної інтеграції.

Аналіз актуальних досліджень. Особливості системи середньої та вищої освіти сучасної Німеччини є предметом дослідження вітчизняних (Я. Беккер, В. Богданова, О. Васюка, В. Купчен-

ка та ін.) та зарубіжних учених (Б. Фегер, Г. Фенда, Т. Прадо, К. Хеллера та ін.). Зокрема проблемі вивчення характерних тенденцій розвитку навчання обдарованої німецької молоді присвячено праці Л. Прокопів, Л. Чухно та ін.

Метою статті є встановлення та аналіз труднощів уніфікації позитивних здобутків НДР і ФРН у галузі навчання обдарованої молоді після створення об'єднаної Німеччини у 1990 р.

Виклад основного матеріалу. Як свідчить аналіз історико-педагогічних джерел [2; 3; 5; 9], у кінці 80-х – на початку 90-х рр. сталася низка змін в освітній політиці Німеччини щодо навчання обдарованої молоді, що пов'язано з об'єднанням країни. У 1989 році було знищено Берлінську стіну, що розділяла Німеччину на дві країни – ФРН і НДР. 3-є жовтня 1990-го року – дата офіційного об'єднання Німеччини. Перед керівництвом знову створеної держави ФРН постало нове завдання – виробити спільні пріоритети в галузі реформування культурного, соціально-політичного і економічного життя країни. Обидві держави – ФРН і НДР – мали позитивні здобутки у сфері організації освіти, але головна трудність їхньої уніфікації полягала в тому, що країни мали докорінно різні освітні орієнтири: система освіти НДР була побудована за радянським зразком, а освітніми перевагами ФРН були новітні науково-технічні успіхи європейського культурного простору. Загальна ж освітня концепція країни була побудована на базі здобутків системи освіти Західної Німеччини.

На основі аналізу науково-педагогічної літератури [3;4;6] нами було виявлено, що деякі традиційні ознаки організації середньої і вищої школи НДР збереглися ще на декілька років після об'єднання Німеччини. Так, наприклад, спеціальні політехнічні класи при університетах та політехнічних інститутах функціонували до 1992-го року у п'яти нових федеральних землях, що приєдналися до ФРН. Політехнічні інститути не витримали перевірки часом та були реорганізовані у спеціальні вищі навчальні заклади. Типові для часів НДР дипломатичні школи з поглибленим вивченням російської мови були зачинені в перші місяці існування об'єднаної Німеччини. Російську мову як першу іноземну залишили у програмі лише декілька шкіл у Дрездені, Ерфурті та Берліні, до програми вивчення іноземних мов у більшості шкіл і гімназій увійшли англійська та французька мови. Станції юних натуралістів отримали інші назви – клубів та

гуртків, і лише дві станції юннатів на терені сучасної ФРН працюють за старими принципами (м. Сторков і м. Вайсвасер).

Сучасний німецький філософ і соціолог Г.Фенд констатує зміну менталітету німецького народу на означеному етапі у ставленні до виховання і навчання обдарованої молоді [5]. Науково-технічні новачії у світовому суспільно-політичному житті кінця ХХ століття висунули нові вимоги до майбутньої еліти кожної нації. Бажання забезпечити високу конкурентоспроможність національного продукту Німеччини призвело до варіювання мети державних освітніх концептів у галузі обдарованості, яка на означеному етапі полягала в забезпеченні навчання освіченої, компетентної, мобільної молоді, здатної представляти інтереси німецької нації в контексті світової інтеграції. Зазначимо, що дана мета зберегла свою актуальність і в сучасний період.

Виявлено, що після створення об'єднаної Німеччини діяльність усіх державних і громадських об'єднань з питань сприяння розвитку обдарованих дітей і молоді ФРН поширилася на нові федеральні землі. Розширення географії позитивно вплинуло на реалізацію загальнодержавної стратегії щодо підтримки обдарованої молоді, що не було типовим для попередніх двох етапів. Одними з перших організацій, що почали свою діяльність на території колишньої НДР, стали Міжнародна організація «Менса» і Німецьке товариство з питань обдарованої дитини. 1995-го року Федеральне міністерство з питань освіти, науки, досліджень і технологій визначило НТОД як організацію з найбільшими повноваженнями в галузі освіти обдарованої особистості.

У 1990-му році головний офіс Міжнародної організації «Менса» було перенесено з Кельна до Верхньої Баварії і паралельно відкрито понад сімдесят регіональних філіалів. Таким чином, Баварія поступово перетворилася на центр державної і приватної ініціативи в організації підтримки обдарованої молоді. «Менса» щороку організує ярмарки професій за участю великих європейських промисловців і пробні вступні випробування для німецьких абітурієнтів, має широкі зв'язки з відомими університетами ФРН. Наприклад, Університет у місті Констанц за результатами спеціального фахового тесту, розробленого методистами «Менса», має право звільняти студентів від сплати за навчання.

В окреслений період у Німеччині було створено та розширено вплив багатьох державних і приватних фондів сприяння

розвитку обдарованої молоді ФРН (Фонд імені Роберта Боша, Фонд Сіменс, Фонд світового промислового концерну «БМВ», Національний фонд Бундестагу, Фонд Національного Банку ФРН, Фонд імені Зайделя та інші).

Як свідчать результати науково-педагогічних досліджень [1; 2; 4; 6; 8], окреслений етап відзначається активним використанням новітніх педагогічних технологій у сфері навчання обдарованої молоді. У практиці середньої і вищої школи набувають поширення авторські концепції навчання, фахові індивідуальні дидактичні методики. З народженням у суспільстві думки щодо пріоритетності навчання протягом усього життя стає популярним новий дистанційний вид навчання, що дозволив особистості, яка володіє особливими здібностями, отримувати дві чи більше освіт та обирати галузь науки для подальшого самовдосконалення, зокрема за допомогою технічних засобів. Як наслідок, з'являються нові форми організації навчання обдарованої молоді, що не були типовими для попередніх періодів: майстер-класи, он-лайн-конференції, Інтернет-вітрини, інтерактивні лекції тощо.

Значним досягненням цього етапу є створення в Німеччині спеціалізованого закладу з питань обдарованості. Так, у 1997-му році було відкрито Інститут дослідження обдарованості (ІДО). У роботі Інституту знайшло своє відображення чітке розуміння необхідності розробки комплексної методики діагностики обдарованості, зокрема визначення рівня загальних здібностей особистості, особливостей інтелекту і здатності до творчості (креативності), а також мотивації.

На означеному етапі продовжується процес інтеграції в європейському освітньому просторі. 7.10.1994 року Рада Європи прийняла рекомендацію №1248 щодо освіти обдарованих дітей, у котрій зазначалося, що «обдарованим дітям мають бути надані всі умови для навчання, у яких вони могли б повністю реалізувати свої можливості відповідно до власних інтересів і інтересів суспільства. Жодна країна не може дозволити собі як марнування талантів – це було б марнування людських ресурсів, – так і не може своєчасно не виявляти їхній інтелектуальний або інший потенціал». Отже, в окреслений період у ФРН було втілено головні ідеї процесу загальноєвропейської інтеграції, котрі були актуалізовані на попередньому етапі. Доцільно звернути увагу і

на те, що на цьому етапі (1989 — 2000 рр.) відбулося реформування системи вищої освіти країни у відповідності до процесу європейської культурної інтеграції. За домінанту було прийнято модель організації вищої школи ФРН. До 1998 року у Німеччині діяв Третій Рамковий закон про вищу школу (01.06.1985). У 1998 році були прийняті спеціальні четверті Положення щодо вищої освіти, цим документом була введена двоступенева вища освіта, яка передбачала два ступені — бакалавра і магістра — та відповідала європейському освітньому зразку.

Слід зазначити, що Закон про вищу школу окреслив галузь організації професійного навчання обдарованої молоді за освітню прерогативу Німеччини, що не було типовим для попередніх етапів, до того ж у сучасному періоді втіленню цього державного імперативу на практиці також надається велике значення, зокрема шляхом досліджень у галузі діагностики обдарованості та наукового обґрунтування специфічних для професійного навчання форм і методів.

Після створення об'єднаної Німеччини у сфері навчання обдарованої молоді активно здійснюється ефективне міжнародне співробітництво у світовому освітньому та науковому просторі, завдяки чому підвищується авторитет обдарованої молоді Німеччини на світовому рівні.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, об'єднання Німеччини в єдину державу та важливі події у сфері підтримки обдарованої молоді загальноєвропейського масштабу сприяли подальшій мобілізації зусиль німецької освітньої спільноти, політичних діячів і приватної ініціативи на шляху до виховання та навчання молодого покоління ФРН. Та, незважаючи на наявність наукових праць у галузі навчання обдарованої молоді, існує необхідність додаткового дослідження окремих аспектів роботи з обдарованою молоддю, наприклад, актуальних на сучасному етапі програм та заходів приватної ініціативи щодо підтримки обдарованої особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беккер Я. «Евростандарт» германского высшего образования // Высшее образование в России. — 2006. — №10. — С. 131-140.
2. Богданов В., Купченко В. Активізація розвитку творчого інтелекту в поставторитарній системі вищої освіти (світоглядно-методо-

логічні детермінанти деяких навчальних моделей проблемного методу викладання // Проблеми освіти: Наук. – метод. Зб./ кол. Авт. – К.: ІЗМН, 1995 – Вип. 3. – С. 51 – 57.

3. Васюк О. Реформування вищої освіти Німеччини // Вісник Книжкової палати. – 2006. – №4. – С. 48-50.

4. Feger, B. / Prado, T.M.: Hochbegabung. Die normalste Sache der Welt, Darmstadt 1998.

5. Fend, Helmut, Sozialer Wandel in Erziehungsbedingungen und Mentalitäten der Lehrerschaft von den 60er zu den 80er Jahren. Eine Pädagogen-Generation zieht Bilanz, Hamburg 1988.

6. Graef, R. / Preller, R. -D. (Hrsg.): Lernen durch Lehren, Rimbach 1994.

7. Heller, K. A.: Begabungsdefinition, Begabungserkennung und Begabungsförderung im Schulalter. In H. Wagner (Hg.), Begabungen und Leistungen in der Schule. Modelle der Begabtenförderung in Theorie und Praxis. Bad Honnef 1995.

8. Scholz, I.: Begabte Kinder entdecken und fördern: Grundschule, Heft 4/2007, S. 6-9.

УДК [371.13:371.261](09) Ушинський

Л.Д. Попова

К.Д. УШИНСЬКИЙ ПРО ПІДГОТОВКУ ВЧИТЕЛІВ ДО ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ МОЛОДІ

У статті розглядається підготовка вчителя до оцінювання знань молоді за К.Д. Ушинським. Головними компонентами підготовки педагог вважав трудове і моральне виховання, що готує молодь до самостійного трудового життя, розвиває гуманність, патріотизм та дисциплінованість. Він по-новому схарактеризував сутність навчання як процесу розумової праці, сповненої мислення. Критерієм педагогічної підготовки учителя, наголошував К.Д. Ушинський, є його вміння активізувати у процесі занять усю учнівську молодь. Джерелом творчості просвітника була народна педагогіка.

Ключові слова: твори К.Д. Ушинського, підготовка вчителів, оцінювання знань молоді.

В статье рассматривается подготовка учителя к оцениванию знаний молодежи по К.Д. Ушинскому. Главными компонентами подготовки педагог считал трудовое и моральное воспитание, которое готовит молодежь к самостоятельной трудовой жизни, развивает гуманность, патриотизм, дисциплинированность. Он по-новому охарактеризовал сущность обучения как процесса умственного труда полного мысли. Критерием педагогической подготовки учителя, отмечал К.Д. Ушинский, является его умение ак-

тивізувати в процесі занять всю учащуюся молодежь. Источником педагогического наследия просветителя была народная педагогика.

Ключевые слова: произведения К.Д. Ушинского, подготовка учителей, оценивание знаний молодежи.

The article deals with the aspects of training teachers for the assessment of youth's knowledge on the basis of ideas of K.D. Ushinsky. The educator believed that the main components of training are development of love for work and moral education that prepare young people for independent working life, develop their humanity, patriotism and discipline. He gave his definition of the essence of the process of learning as a process of intellectual activity based on students thinking. K.D. Ushinsky underlined that the criterion of pedagogical training of a teacher is his ability involve students in active learning.

Key words: works of K.D. Ushinsky, training of teachers, assessment of knowledge.

Постановка проблеми. Перебудову освіти на сучасному етапі розвитку вітчизняного шкільництва проголошено в державних документах основою відтворення духовного потенціалу нації, подальшого становлення демократизації суспільства, виходу вітчизняної науки та культури на світовий рівень («Національна доктрина розвитку освіти України в ХХІ столітті», Закон України «Про освіту», концепція національного виховання).

Цінний доробок у розвиток вітчизняної освіти вніс видатний педагог К.Д. Ушинський. Різні аспекти його багатогранної спадщини плідно вивчаються педагогами-вченими, методистами, державними діячами різних соціальних напрямів. Серед них дослідження А.М. Бойко, С.У. Гончаренка, М.Б. Євтуха, В.І. Євдокимова, С.Т. Золотухіної, В.І. Лозової, О.О. Любара, О.М. Микитюка, І.Ф. Прокопенка, Г.В. Троцько, Д.Т. Федоренка та ін. Однак на сьогодні спадщина К.Д. Ушинського з питань підготовки вчителів до оцінювання знань різних категорій молоді залишається недостатньо розкритою й потребує подальшого вивчення.

Мета статті. Схарактеризувати погляди К.Д. Ушинського щодо підготовки учительських кадрів до оцінювання знань молоді, обґрунтовані у науково-педагогічних творах видатного вченого-просвітника, розглянути перспективи творчого використання набутого досвіду в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. У статтях, посібниках, підручниках К.Д. Ушинський переконливо показав, що провідна роль у вихованні та навчанні особистості, оцінюванні якості її знань,